

Utvalg:	Forskningsutvalget	Dato: 22.03.2023
FU-sak: 17a/23		Arkivsaknr.:

Politikk for åpen vitenskap ved UiB

Bakgrunn

Bevegelser for åpenhet i forskning har hatt stort internasjonalt gjennomslag og skapt betydelige endringer i rammene for vitenskapelig arbeid over de siste ti år. Kunnskapsdepartementet har utviklet strategier, politiske retningslinjer og rapporteringskrav, og både nasjonale og internasjonale finansiører stiller tydelige krav om åpen deling av forskningsdata og resultater som premiss i prosjekttildelinger. UiB har lenge vært aktive i arbeidet med åpen tilgang, og har utviklet en egen politikk for åpen vitenskap. Forskningsutvalget fungerer som styringsgruppe for det interne arbeidet knyttet til oppfølging av politikken. Politikken skal revideres jevnlig. Utvikling gjennom internasjonale avtaler og initiativ (eks ARRA/COARA) skaper nye premisser som universitetets politikk må reflektere.

Politikk for åpne vitenskap ved UiB

Universitetsledelsen tok i 2019 initiativ til å utvikle en politikk for åpen vitenskap ved UiB, som ble vedtatt i Universitetsstyret september 2020 ([styresak 101/20](#)) og tilgjengeliggjort på universitetets nettsider:

<https://www.uib.no/foransatte/139288/politikk-%C3%A5pen-vitenskap-ved-universitetet-i-bergen>

Arbeidet med utforming av politikken utført av en styringsgruppe ledet av daværende prorektor Margareth Hagen. Forskningsutvalget fikk utkast til politikk lagt fram til drøfting og innspill i løpet av arbeidet.

UiBs politikk for åpen vitenskap omfatter åpen tilgang til vitenskapelige publikasjoner og resultater av kunstnerisk utviklingsarbeid, åpen tilgang til forskningsdata, åpen innovasjon, åpne læringsressurser og folkeforskning.

Styresaken og universitetsstyrets vedtak gir forskningsutvalget en sentral rolle: «Styringsgruppen anbefaler at Forskningsutvalget ved UiB får et hovedansvar for å koordinere det videre arbeidet med å følge opp politikken for åpen vitenskap». Styresaken peker på FU som styringsgruppe for oppfølging av politikken, og forventer at «politikken vil bli gjennomgått og eventuelt justert med jevne mellomrom».

Ansvar for de enkelte underdelene i politikken blir fordelt på aktuelle fagavdelinger:

- Åpen tilgang til vitenskapelige publikasjoner og resultater av kunstnerisk utviklingsarbeid blir forvaltet av Universitetsbiblioteket
- Åpne forskningsdata blir også forvaltet av Universitetsbiblioteket, i samarbeid med Forsknings- og innovasjonsavdelingen og IT-avdelingen.

- Åpne læringsressurser legges til UiB læringslab, i samarbeid med Universitetsbiblioteket og andre relevante enheter og fagmiljøer ved UiB.
- Oppfølging av åpen innovasjon og folkeforskning blir lagt til Forsknings- og innovasjonsavdelingen.

UiBs virksomhet og aktiviteter innenfor politikkområdene er på svært ulike nivå i modenhet og omfang.

- UiB har hatt en politikk for åpen publisering siden 2009. Her har UiB vært en pådriver nasjonalt, og sammen med krav fra KD og forskningsrådet har det medvirket til at et stort flertall av UiBs forskningsartikler i dag er åpent tilgjengelig ved publisering. Tiltak for tilrettelegging for åpen publisering skjer nå i stor grad på nasjonalt nivå, men fremdeles er framdrift avhengig av arbeid lokalt. UiB drifter Bergen Open Research Archive, men denne og andre lokale tjenester vil erstattes av nasjonale tjenester gjennom nytt nasjonalt forskningsdokumentasjonssystem, Cris/NVA. En aktuell utfordring er knyttet til forhandlinger med forskningsforlag, se egen sak.
- Åpne data har en lang historie ved UiB, men det er særlig det siste tiåret at internasjonale og nasjonale organ har stilt krav som skaper behov for institusjonsvide rammeverk. I kjølvannet av styresaken ble en arbeidsgruppe nedsatt for å arbeide med rammer og tjenester for FAIR og åpne data. Det er etablert en rekke [tjenester ved Universitetsbiblioteket](#), knyttet til veiledning, kurs og kompetansebygging i åpen og FAIR dataforvaltning, herunder datahåndteringsplaner som kreves av finansistene. Nasjonalt er det gjennomført en rekke prosesser for å utrede problemstillinger rundt FAIR data. En sak om lisensproblematikk med nasjonale føringer, ble lagt fram for FU i november 2022. UiBs politikk tilsier at beslutninger om bruk av tjenester for arkivering og deling av forskningsdata må skje lokalt i fagmiljøene. UiB tilbyr siden 2019 et eget arkiv for lagring og deling av åpne forskningsdata ([UiB Open Research Data](#)) som p.t. omfatter over 75 000 filer fordelt på ca 120 datasett.
- For å følge opp politikken for åpne læringsressurser ble det nedsatt en arbeidsgruppe for å utrede juridiske og praktiske forutsetninger for slik deling. Arbeidsgruppen fremmet sin [rapport](#) i mars 2021, som ble presentert for forskningsutvalget i [sak 10/21](#). Rapporten presenterer en rekke anbefalinger knyttet til opphavsrett, personvern, kvalitetssikring, informasjon og opplæring. Etter avsluttet prosjekt i Læringslaben tilbyr UiB siden 2022 lagrings- og delingstjenesten [Digitale Læringsressurser](#) (DLR) for å dele læringsressurser innad i fagmiljøer og på tvers av fagmiljøer og institusjoner.
- Åpen innovasjon har vært sentralt i den internasjonale bevegelsen for åpen vitenskap, se for eksempel rapporten fra EUs høynivågruppe RISE, «[Open innovation, open science, open to the world](#)» (2017). UiBs politikk sier at ettersom feltet er relativt nytt i sektoren, vil kunnskapsbygging og utvikling av praksisformer stå sentralt i UiB arbeid med åpen innovasjon. En antakelse er at åpenhet i stor grad er et premiss i universitetenes arbeid med innovasjon – mange som er involvert i utviklingsarbeid ønsker åpen deling av ny kunnskap og teknologi. I møtet med kommersielle interesser og prosesser kan det være utfordrende å holde fast ved prinsipper om åpenhet, delvis grunnet krav fra partnere i store næringslivskonsortier som eksempelvis i SFI-er, men også i «ordinære» teknologioverføringsprosesser håndtert gjennom VIS. Det kan være behov for å gjennomgå politikken og oppsummere erfaringer på dette området.
- Folkeforskning er et særtilfelle innen bevegelsen for åpen vitenskap, fordi det handler om involvering i selve forskningsprosessene, snarere enn tilgang til resultater og analysegrunnlag. Også her tar politikken utgangspunkt i «å ha en utprøvende tilnærming til nye samarbeidsformer med medborgere i forskningsprosesser», fordi dette er relativt nytt for

mange forskermiljø. Det finnes likevel flere gode eksempler på slike praksiser ved UiB. Arbeid gjennom universitetsalliansen ARQUS har vært en strategi for å mobilisere til deltakelse og kunnskap, siden denne hadde en egen arbeidspakke for dette, med aktive miljø i flere av deltakerinstitusjonene. Også innenfor Charm EU har dette vært dekket innenfor rammen av arbeidspakker for åpen vitenskap, og endelig rapport fra arbeidspakken pekte særlig på Universitetet i Utrecht og Trinity College som aktive innenfor feltet. Forskningsrådet har etablert et [nasjonalt nettverk for folkeforskning](#), som blant annet trekker fram UiB-prosjektet [ISLAS](#) som eksempel på prosjekter basert på deltakelse fra private borgere.

Saken legges frem for utvalget til orientering.

